
В.Ф. МАЧУЛІН

Б.Є. ПАТОН - ПРЕЗИДЕНТ МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ АКАДЕМІЙ НАУК: ПРО ЩО СВДІЧАТЬ СТЕНОГРАМИ

Міжнародна асоціація академій наук (МААН, Асоціація) функціонує вже 18 років. Про її створення й діяльність є значна кількість публікацій [1–4 та ін.]. Багато корисної та цікавої інформації про МААН можна почерпнути на сайті Асоціації (www.iaas.nas.gov.ua).

У цій статті, разом із коротким викладом основних подій заснування, становлення і розвитку МААН, її головних досягнень, зроблено спробу зібрати воедино судження державних і громадських діячів, керівників академій наук і організацій, що входять до Асоціації, міжнародних організацій про роль МААН та її президента Б.Є. Патона в справі відновлення, збереження, розширення й поглиблення плідної наукової співпраці вчених, насамперед країн СНД. З цією метою було використано стенограми засідань Ради Асоціації — найвищого керівного органу МААН, а також низку архівних матеріалів, невідомих, на жаль, широкому колу наукової громадськості.

Національна академія наук України всі ці роки фактично є для МААН базовою академією наук. Як керівникові Науково-організаційного відділу Президії НАН України з квітня 1993 р. по лютий 2003 р. (саме цей відділ виконував і продовжує виконувати функції апарату Ради МААН) мені, звичайно, добре відомі всі події, пов'язані зі створенням і становленням Асоціації. Сте-

нограми засідань Ради МААН дозволяють, образно кажучи, доторкнутися до сторінок історії цієї організації, народження і діяльності якої, безумовно, нерозривно пов'язані з президентом НАН України академіком НАН України Б.Є. Патonom.

23 вересня 1993 р. у Києві на базі Національної академії наук України відбулися установчі збори повноважних представників національних академій наук 15 держав Європи та Азії, у тому числі всіх країн СНД, на яких було одностайно прийнято знаменне рішення про створення Міжнародної асоціації академій наук. Ухвалення такого рішення вимагали нові політичні й економічні реалії, у яких опинилися незалежні держави, і які утворилися внаслідок розпаду Радянського Союзу.

Президент НАН України Б.Є. Патон, одноголосно обраний на цих установчих зборах президентом МААН, одразу після свого обрання зазначив:

«Нынешний ход событий, характеризующийся прекращением совместных фундаментальных исследований и разрушением традиционных связей ученых, представляет несомненную угрозу интеллектуальному потенциалу новых государств, возникших на территории бывшего СССР. Все мы искренне заинтересованы в продолжении и углублении межакадемических связей, основанных на общности научных школ, тесном взаимодействии в подготовке научных кадров, совместном использовании уникальных научных комплексов».

На установчих зборах Б.Є. Патон сформулював низку актуальних напрямів діяльності Асоціації на найближчу перспективу. Ось деякі з них:

«Приоритетное внимание Ассоциация должна уделить организации творческого сотрудничества и тесных межакадемических связей, вероятно, прежде всего, в сфере гуманитарных и социальных наук.

Эти науки, как никакие другие, в наших государствах переживают сейчас период реформации. Им принадлежит особая, можно сказать исключительная, роль в связи с процессами государственного строительства, экономических преобразований, национального и культурного возрождения. Им мы должны всячески содействовать их развитию. Но будет непростительно, если ученые, представляющие эти науки, не найдут взаимопонимания или, что еще хуже, станут на путь конфронтации. Для настоящей науки недопустимо, так сказать, «обслуживание» сиюминутных интересов государственных деятелей или политиков.

Мы должны заботиться о том, чтобы не прерывалась связь поколений в наших научных школах. Поэтому важное направление деятельности МААН — это содействие совместной подготовке научных кадров, и не только для известных школ, но и для новых научных направлений».

На установчих зборах було сформовано Раду МААН, до складу якої, відповідно до Положення про МААН, входять президенти академій наук — членів Асоціації або делеговані ними особи. У період між засіданнями Ради діяльністю МААН керує її президент.

Для нової міжнародної організації важливим стало питання легалізації її діяльності й розміщення штаб-квартири. Слід віддати належне найвищому керівництву України, завдяки якому президенту НАН України Б.Є. Патону вдалося досить швидко вирішити це питання. Уже в травні 1994 р. Указом Президента України Асоціація отримала офіційне визнання з боку держави та підтримку щодо розміщення штаб-квартири МААН у Києві.

Видатний радянський фізик Л.А. Арцимович говорив, що наука перебуває на долоні держави і зігрівається теплом цієї долоні. На жаль, у 90-х роках минулого століття науки в країнах СНД цього тепла катастрофічно не вистачало. Асоціація прагнула встановити конструктивний діалог із державними структурами країн СНД й інформувала їх про колективну думку вчених академій наук. Цьому слугували звернення Ради МААН до глав держав, урядів і парламентів країн СНД, листи президента Асоціації Б.Є. Патона на адресу президентів окремих країн із питань функціонування національних академій наук. Як приклади відповідей на такі звернення наведу уривки з листа Президента Республіки Молдова Мірчі Снегура (січень 1996 р.) і листа заступника Голови Уряду Російської Федерації Олексія Большакова (травень 1996 р.), що надійшли на ім'я президента МААН Б.Є. Патона:

«Уважаемый Борис Евгеньевич,

С большим вниманием ознакомился с Вашим личным посланием и с Обращением Совета Международной ассоциации академий наук к Главам государств, парламентам и правительствам Содружества Независимых Государств.

Понимая исключительно важное значение науки для настоящего и будущего нашей страны, руководство Республики Молдова изыскивает возможности для сохранения научного потенциала страны, поддержки и создания условий для работы ученых. В крайне сложных нынешних экономических условиях Парламент и Правительство Республики Молдова приняли решение об увеличении бюджетных ассигнований на науку в 1996 году, о повышении заработной платы работникам науки».

«Уважаемый Борис Евгеньевич!

Правительство Российской Федерации с большим вниманием ознакомилось с Вашим письмом к Президенту Российской Федерации Б.Н. Ельцину и обращением Совета Международной ассоциации академий наук к главам государств, парламентам и правительствам Содружества Независимых Госу-

дарств относительно состояния фундаментальной науки, наличия кризисных явлений в этой сфере экономики.

Правительство Российской Федерации разделяет позицию Международной ассоциации академий наук в оценке кризисных явлений в науке.

Правительство Российской Федерации, понимая актуальность этой проблемы, и в развитие Указа Президента Российской Федерации от 27 апреля 1992 г. «О неотложных мерах по сохранению научно-технического потенциала Российской Федерации», приняло ряд решений, определивших необходимые для этого мероприятия.

Указом Президента Российской Федерации от 15 апреля 1996 г. Российская академия наук освобождена от обязательной продажи валютной выручки при условии направления этих средств на развитие научной деятельности и подготовку научных кадров, а Правительству Российской Федерации поручено разработать и внести в Государственную думу России проект федерального закона, предусматривающего льготное налогообложение Академии.

Одновременно признано целесообразным увеличить в 1,5 раза по сравнению с уровнем 1996 года (с последующим ежегодным учетом инфляции) средства для Российской академии наук, направляемые на финансирование в 1997 году фундаментальных исследований, строительство объектов научно-производственного назначения и социальной сферы Российской академии наук.

При этом названные целевые средства, начиная с 1997 года, будут предусматриваться в проектах федерального бюджета отдельной строкой.

Правительство Российской Федерации рассчитывает на содействие Международной ассоциации академий наук процессам интеграции усилий ученых на решение важнейших научных проблем государств Содружества».

Для підтримки діалогу з владними структурами дуже важливими стали зустрічі членів Ради МААН із президентами країн, де

проводилися її засідання. Так, члени Ради МААН на чолі з Б.Є. Патонем були прийняті Президентом України Л.М. Кравчуком у 1993 р., Президентом України Л.Д. Кучмою в 1994 р., Президентом Республіки Білорусь О.Г. Лукашенком у 1995 і 2000 рр., Президентом Грузії Е.А. Шеварднадзе в 1996 р., Президентом Республіки Таджикистан Е.Ш. Рахмоном у 2001 р., Президентом Киргизької Республіки А.А. Акаєвим у 2004 р., Президентом Республіки Казахстан Н.А. Назарбаєвим у 2006 р. Такі зустрічі давали можливість привернути увагу найвищих посадових осіб до проблем сфери науки, пропонувати конструктивні шляхи їх розв'язання, зокрема, з урахуванням накопиченого досвіду, перш за все в окремих країнах Співдружності.

Двічі, в 1995 і 2007 рр., ініціативи Асоціації з розвитку наукового співробітництва в СНД були розглянуті на засіданні Ради глав держав-учасниць СНД, і на їхній основі прийнято відповідні рішення.

Так, ухвалене в 1995 р. рішення було спрямоване на створення спільного науково-технологічного простору в межах Співдружності. Беручи участь у його реалізації, МААН провела масштабну роботу з підготовки переліку унікальних наукових об'єктів, які є в країнах Співдружності та становлять значний інтерес для наукового співтовариства.

Рішення саміту СНД від 2007 р. передбачало підготовку пропозицій щодо активізації співробітництва держав-учасниць СНД у галузі фундаментальної та прикладної науки. У плані його реалізації, яка триває до сьогодні, МААН спільно з Об'єднаним інститутом ядерних досліджень і Національним дослідницьким центром «Курчатовський інститут» провела роботу зі створення Міжнародного інноваційного центру нанотехнологій СНД. 17 грудня 2009 р. у м. Дубні установчі документи щодо цього центру підписали представники 10 організацій, включаючи НАН України, з 6 країн СНД. НАН України та Російська академія наук (РАН) активно співпрацюють у питанні

Вручення президенту РАН Ю.С. Осипову золотої медалі МААН «За содействие развитию науки». Київ. 1998 р.

створення Міжнародного центру астрономічних і медико-біологічних досліджень на базі наукових об'єктів, які належать Україні та розташовані в Приельбруссі Російської Федерації, шляхом укладення відповідної міжурядової угоди. Її проект у 2011 р. передано дипломатичними каналами до Російської Федерації.

Корисною та плідною є діяльність МААН в організації співпраці між ученими академії наук з окремих наукових проблем. При цьому використовують таку організаційну форму, як наукова рада, яка добре себе зарекомендувала в колишньому СРСР. Першою науковою радою при МААН стала Наукова рада з нових матеріалів, яку створив і очолив Б.Є. Патон. Вона об'єднує вчених Білорусі, Казахстану, Росії, Узбекистану й України. Вже відбулося 16 щорічних сесій ради, які традиційно проводяться на базі Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України. На цей час при МААН створені й активно працюють також Об'єднана наукова рада з фундаментальних географічних проблем (голова — акад. РАН В.М. Котляков), Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів національних академії наук (голова — акад. НАН України О.С. Онищенко), Рада з книговидання (голова — чл.-кор. РАН В.І. Васильєв), Міжна-

родний координаційний комітет з обчислювальної математики (співголови — акад. НАН України В.Л. Макаров й акад. РАН Б.М. Четверушкін) та інші. При МААН і під її егідою плідно працюють Союз фізіологічних товариств країн СНД (президент — Р.І. Сепіашвілі) і Міжнародна асоціація інститутів історії країн СНД (президент — акад. РАН О.О. Чубар'ян).

Одне з центральних місць у діяльності МААН займають питання організації обміну інформаційними ресурсами. Асоціації вдалося налагодити безвалютний обмін книгами й журналами. Без перебільшення можна сказати, що багато наукових та інформаційних видань надійшли і продовжують надходити в головні бібліотеки академії наук країн СНД завдяки МААН. Про обсяги безвалютного обміну можна судити з таких даних. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського в період з 1996 по 2010 рр. надіслала своїм партнерам у межах МААН 49,6 тис. примірників журналів і 8,5 тис. книг, отримавши від них 15,5 тис. примірників журналів і близько 7,4 тис. книг.

Дуже важливим є обмін нормативно-правовими документами, ухваленими в країнах Співдружності, з питань розвитку й реформування сфери науки, який здійснює Асоціація. Відповідні матеріали публікують у Бюлетені МААН — друкованому органі Асоціації, який видають на базі НАН України. Вже побачили світ 55 його номерів.

Особлива увага приділяється обміну інформаційними електронними ресурсами шляхом подання на веб-сайтах наукових бібліотек і науково-інформаційних центрів власних інформаційних ресурсів з метою їх включення до міжнародної системи наукових електронних комунікацій.

Зусилля МААН і, зокрема, її президента спрямовані також на формування і реалізацію міжнародних програм наукових досліджень. Так, під егідою Асоціації успішно діють Міжнародна програма «Астрономія в Приельбруссі. 2010–2014 рр.» і Міжнародна програма країн СНД «Сучасні проблеми радіобіології: наука й практика».

Асоціація організувала значну кількість великих міжнародних симпозіумів, конференцій, семінарів. До проведення багатьох із них було залучено кадровий і фінансовий потенціал Всесвітньої організації інтелектуальної власності, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій. Зокрема, тільки з ЮНЕСКО за останнє десятиліття МААН провела сім великих міжнародних симпозіумів і конференцій, у тому числі п'ять із них — у Києві.

Посильний внесок робить Асоціація в організацію і проведення щорічних форумів творчої та наукової інтелігенції держав-учасниць СНД, початок яким було покладено в Москві в 2006 р. У роботі ряду з них брав участь і виступав від імені МААН Б.Є. Патон. На форумах за участю Асоціації відбувався змістовний і взаємно корисний обмін думками з питань розвитку науки, освіти й інноваційного співробітництва як важливих чинників підвищення конкурентоспроможності країн, що входять до Співдружності. На форумі, який відбувся у вересні 2009 р. у м. Кишиневі, президент МААН Б.Є. Патон і співголова Міждержавного фонду гуманітарного співробітництва держав-учасниць СНД (МФГС) М.Ю. Швидкой підписали Меморандум про взаєморозуміння між Міжнародною асоціацією академій наук і Міждержавним фондом гуманітарного співробітництва держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав. У плані його реалізації МААН у 2010 р. брала участь в організації конкурсу молодих учених на здобуття міжнародної премії «Співдружність дебютів», заснованої Радою з гуманітарної співпраці держав-учасниць СНД і МФГС. Почесним головою журі згаданого конкурсу був президент МААН Б.Є. Патон.

Надзвичайно плідним для досягнення статутних цілей Асоціації стало рішення її Ради в 1996 р. про введення в МААН інституту асоційованих членів з метою залучення до роботи в ній визнаних у світі наукових центрів, провідних університетів, фондів тощо. Першим асоційованим членом МААН став один із найавторитетніших у світі цен-

Учасники засідання Ради МААН. Кишинів. 2009 р.

Підписання договору про співробітництво з директором Об'єднаного інституту ядерних досліджень академіком РАН В.Г. Кадишевським. Дубна. 1997 р.

трів фізичної науки — Об'єднаний інститут ядерних досліджень (ОІЯД). У квітні 1997 р. президент МААН Б.Є. Патон і директор ОІЯД В.Г. Кадишевський підписали Меморандум про взаєморозуміння й наміри Міжнародної асоціації академій наук та Об'єднаного інституту ядерних досліджень. Сьогодні в МААН налічується вже 7 асоційованих членів. Серед них такі гранди російської науки й освіти, як Національний дослідницький центр «Курчатовський інститут», Московський державний університет ім. М.В. Ломоносова (МДУ), Московський фізико-технічний інститут (державний університет) — МФТІ.

Б.Є. Патон і ректор Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова В.А. Садовничий на спільному засіданні Рад Євразійської асоціації університетів та МААН. 2010 р.

Участь у діяльності Асоціації Російсько-го фонду фундаментальних досліджень (РФФД), Російського гуманітарного наукового фонду (РГНФ), Білоруського республіканського фонду фундаментальних досліджень зі статусом асоційованого члена МААН сприяє розвитку взаємодії вчених країн, академії наук яких входять до Асоціації. Між згаданими фондами і рядом національних академії наук укладено двосторонні угоди про співпрацю. Зокрема, НАН України має такі угоди з РГНФ і РФФД. У їхніх межах щорічно відбуваються конкурси спільних наукових проєктів російських і українських учених, за результатами яких відбирають найкращі, виділяючи для них відповідне фінансування.

Питання інтеграції науки й освіти, підготовки наукових кадрів постійно перебувають у центрі уваги МААН та її президента Б.Є. Патона. У їх вирішенні важливу роль в Асоціації відіграють МДУ ім. М.В. Ломоносова і МФТІ. Обидва університети проводять активну діяльність з підготовки в інтересах країн СНД висококваліфікованих кадрів із застосуванням для цього різних сучасних організаційних форм навчання. Слід відзначити важливість багаторічного плідного співробітництва НАН України з МФТІ у справі підготовки кадрів високої кваліфікації для потреб української науки й

високотехнологічних галузей промисловості через Київське відділення МФТІ, фундаментом якого є Б.Є. Патон.

У контексті подальшого поглиблення взаємодії науки й освіти — важливого фактора у вирішенні завдань модернізації економіки країн СНД — актуальним стало підписання 15 жовтня 2010 р. у Москві під час проведення першого спільного засідання Ради Євразійської асоціації університетів (ЄАУ) (президент — акад. РАН В.А. Садовничий) і Ради МААН Угоди про співробітництво між Євразійською асоціацією університетів і Міжнародною асоціацією академії наук. Угода передбачає ефективне використання освітнього й наукового потенціалу академії наук, університетів та інших організацій, що входять до МААН і ЄАУ, для підготовки висококваліфікованих кадрів, підвищення рівня наукових досліджень, інтеграції університетської освіти і фундаментальної науки. Нині МААН та ЄАУ проводять роботу з наповнення згаданої угоди, що має рамковий характер, конкретними проєктами й заходами. Рішенням другого спільного засідання Ради МААН і Ради ЄАУ, яке відбулося в Києві 22 жовтня 2011 р., передбачено, зокрема, завершення формування науководослідної програми «Чорне, Азовське та Каспійське моря як імітаційна модель океану на 2012–2015 рр.» та її виконання під егідою МААН і ЄАУ.

Асоціація вшановує видатних державних і громадських діячів за їхні зусилля з надання підтримки науці. З цією метою за ініціативи Б.Є. Патона МААН заснувала медаль «За сприяння розвитку науки» (золоту і срібну). Медалі були викарбувані Банкнотномонетним двором Національного банку України. Уперше присудження і вручення згаданих золотих медалей відбулося на засіданні Ради Асоціації 2 грудня 1998 р. у Києві. Постановами Ради МААН за видатні заслуги у зміцненні міжнародного наукового співробітництва золотими медалями МААН «За сприяння розвитку науки» були нагороджені президент НАН України Б.Є. Патон, президент РАН Ю.С. Осипов і президент АН

Грузії А.Н. Тавхелідзе. Питання про нагородження медаллю МААН «За сприяння розвитку науки» на вищевказаному засіданні Ради Асоціації представляв віце-президент РАН М.П. Лавьоров. Він сказав так:

«Уважаемые члены Совета МААН!

Согласно Положению о медали МААН «За содействие развитию науки» она присуждается видным государственным и общественным деятелям за их усилия по оказанию поддержки науке и содействию ее развитию. Сегодня мы должны бы принимать во внимание следующие несколько моментов. Первое — наука в наших странах переживает крайне тяжелые времена. И то, что она пока не погибла, и наши ученые имеют высокие научные результаты, часто вполне сопоставимые с лучшими зарубежными достижениями, а по отдельным направлениям эти результаты даже являются пока оригинальными, превышают так называемый мировой уровень, это объясняется, на мой взгляд, тем, что нам удалось сохранить академии наук — ведущие научные центры в государствах Содружества. Огромная заслуга, без сомнения, принадлежит в этом президентам академий наук. Исходя из этой логики, мне представляется, что первыми обладателями этой награды должны быть президенты академий наук. Принимая во внимание то, что сегодня, как сказал на Совете Борис Евгеньевич, в результате обсуждения пришли к выводу о выделении трех медалей МААН, то Российская академия наук, тоже посоветовавшись, предлагает следующие кандидатуры на эту медаль: Борис Евгеньевич Патон (аплодисменты), Юрий Сергеевич Осипов (аплодисменты) и Альберт Никифорович Тавхелідзе (аплодисменты). Я хотел бы подчеркнуть, что они не просто ученые, они — государственные деятели, они — президенты академий наук и, что нам особенно приятно, они являются действительными членами Российской академии наук. На протяжении многих лет эти выдающиеся лидеры, ученые, организаторы науки самоотверженно ей служат, имеют большие заслуги в укреплении международного научного сотрудничества. Думаю, что их авто-

ритет всем членам нашего собрания хорошо известен и нет необходимости говорить о их личных заслугах и мотивах, по которым они выдвинуты. Я выражаю надежду, что члены Совета МААН одобряют это предложение. Нет возражений? Нет. Тогда в протоколе мы должны зафиксировать, что решением Совета МААН Борису Евгеньевичу Патону, Юрию Сергеевичу Осипову и Альберту Никифоровичу Тавхелідзе присуждены медали МААН «За содействие развитию науки».

За минулі роки золотими медалями нагороджено 9 осіб, срібними — 29.

МААН отримала заслужене визнання в СНД і за її межами. Високо оцінила її діяльність ЮНЕСКО, яка в 2003 р. прийняла рішення про включення МААН до числа організацій, з якими підтримує робочі стосунки. Міжпарламентська асамблея держав-учасниць СНД у 2007 р. надала МААН статус спостерігача при цій асамблеї.

Досягнуті успіхи, безумовно, є результатом колективних зусиль усіх членів МААН. Разом з тим Б.Є. Патон неодноразово підкреслював виняткову роль Російської академії наук у заснуванні, становленні й розвитку Асоціації. Про шанобливе ставлення керівництва РАН до МААН і до її президента свідчить, зокрема, високий рівень представництва РАН на всіх засіданнях Ради Асоціації. За минулі роки делегації РАН, що брали участь у роботі Ради МААН, очолювали президент РАН Ю.С. Осипов, віцепрезиденти РАН М.П. Лавьоров, Р.В. Петров, М.А. Плате, О.Д. Некіпелов, Г.А. Мєсяц. Також до складу цих делегацій входили віцепрезиденти РАН Ж.І. Алфьоров, А.О. Гончар, О.М. Нефьодов, М.Л. Добрецов, О.Ф. Андрєєв, В.Є. Фортов, М.В. Ковальчук, головний учений секретар Президії РАН В.В. Костюк і багато інших членів Президії РАН та її вчених.

Б.Є. Патон володіє унікальною здатністю збирати дієві команди співробітників, які допомагають йому вирішувати ті чи інші питання. Це стосується й МААН. За розподілом обов'язків між членами Президії НАН України за вирішення питань участі

На засіданні IV сесії Ради з книговидавництва МААН.
Зліва направо: М.А. Плате, Б.Є. Патон, А.П. Шпак.
Київ, 2008 р.

НАН України в діяльності МААН усі роки з часу заснування Асоціації відповідав академік НАН України А.П. Шпак, який, на жаль, пішов із життя в 2011 р. Він був енергійним, ефективним соратником і помічником Бориса Євгеновича, так би мовити, його правою рукою. Для забезпечення діяльності МААН А.П. Шпак підтримував тісні зв'язки з державними органами влади України, керівництвом академій наук і організацій, що входять до Асоціації, організував і спрямовував діяльність відповідних підрозділів апарату Президії НАН України. Слід зазначити, що А.П. Шпак — єдиний учений НАН України, нагороджений срібною медаллю МААН «За сприяння розвитку науки». Це висока оцінка Б.Є. Патона і Радою МААН його роботи в Асоціації.

Б.Є. Патон нагороджений орденами і медалями багатьох іноземних держав. У цих нагородах, безумовно, відображені його заслуги з розвитку міжнародного наукового співробітництва, у тому числі з використанням такого механізму, як МААН. Серед згаданих нагород: орден «За заслуги перед Отчечеством» II ступеня (Російська Федерація, 1998 р.); орден Франциска Скорини (Республіка Білорусь, 2003 р.); орден Честі (Грузія, 2003 р.); орден «Данакер» — «Миротворець» (Киргизька Республіка, 2004 р.); орден «Дусті» — «Дружби» (Республіка Таджикистан, 2004 р.); орден Пошани (Російська Федерація, 2004 р.); орден «Достик» — «Дружби» II ступеня (Республіка Казахстан, 2007 р.);

орден «За заслуги перед Отчечеством» I ступеня (Російська Федерація, 2008 р.); орден «Шохрет» — «Слава» (Азербайджанська Республіка, 2008 р.); орден Дружби народів (Республіка Білорусь, 2008 р.); орден «Дружби» (В'єтнам, 2008 р.).

Внесок МААН у відновлення, збереження й розвиток наукових зв'язків між ученими держав-учасниць СНД, сприяння їх входженню у світове наукове співтовариство, роль у цьому Б.Є. Патона як президента Асоціації та президента НАН України неодноразово відзначали президенти країн Співдружності, керівництво ЮНЕСКО, колеги Бориса Євгеновича по Раді Асоціації. Ці оцінки, висловлені часто експромтом і за покликом душі та серця, безсумнівно, становлять інтерес.

Із привітань у зв'язку з 10-річчям МААН

Мне особенно приятно отметить, что Ассоциация была учреждена в Киеве и что именно здесь уже десять лет располагается ее штаб-квартира. Украина, рассматривая развитие науки как приоритетную государственную задачу, готова и впредь всячески содействовать работе МААН.

Л. Кучма — Президент України 1994–2005 рр.

Создание в 1993 г. Ассоциации академий наук по Вашей инициативе и при большой поддержке со стороны академий наук независимых государств явилось важнейшим событием в жизни ученых стран Содружества.

Е. Шеварднадзе — Президент Грузії
1995–2003 рр.

Создание МААН способствовало сохранению уникального научного потенциала новых независимых государств и укреплению традиционных научных связей между учеными. Хочу отметить, что образование ассоциации во многом стало возможным благодаря Вашему высокому международному научному авторитету.

В. Воронін — Президент Республіки Молдова
2002–2009 рр.

Сегодня возглавляемая Вами ассоциация стала эффективной международной организацией, способствующей развитию плодотворного научного сотрудничества.

Г. Алиев — Президент Азербайджанської Республіки
1993–2003 рр.

Весом вклад МААН в установление тесного межакадемического сотрудничества, сохранение общности и преемственности крупнейших научных школ, расширение международного сотрудничества.

Р. Кочарян — Президент Республіки Вірменія
1998–2008 рр.

За непродолжительное время МААН стала одной из авторитетных и активно действующих межгосударственных структур неправительственного характера.

О. Лукашенко — Президент Республіки Білорусь

Деятельность Ассоциации академий наук стран Содружества Независимых Государств весьма почетна и значима, так как она служит благородным целям создания единого научного пространства на территории Евразии, направлена на укрепление международного сотрудничества и объединение усилий ученых для решения задач, стоящих перед новыми государствами.

Н. Назарбаев — Президент Республіки Казахстан

Сегодня Ассоциация объединяет усилия ученых из стран СНГ в проведении фундаментальных исследований, разработке перспективных прикладных проблем, подготовке научных кадров. Убежден, в условиях набирающих силу интеграционных процессов в экономике и других сферах сотрудничества такая работа особенно актуальна и востребована.

В. Путин — Президент Російської Федерації 2000–2008 рр.

Судовлетворением вспоминаю о наших встречах и беседах с членами Совета Международной ассоциации академий наук в апреле 2001 года, лично с Вами в дни празднования 50-летия Академии наук Республики Таджикистан, которые дали возможность обсудить перспективы развития науки, приумножения потенциала национальных академий наук и повышения их роли в укреплении экономики стран СНГ.

Е. Рахмон — Президент Республіки Таджикистан

Зустріч членів Ради МААН з президентом Республіки Казахстан Н. Назарбаєвим. Алмати. 2006 р.

Убежден, что у Международной ассоциации академий наук имеются прекрасные перспективы для дальнейшего развития и эффективного сотрудничества между ведущими учеными наших стран, ибо она имеет в себе огромный суммарный научный и творческий потенциал.

А. Акаев — Президент Киргизької Республіки
1990–2005 рр.

С момента своего основания МААН поддерживает плодотворные связи с ЮНЕСКО. Мы будем рады укреплению нашего сотрудничества с МААН и видим возрастание роли Ассоциации в качестве конструктивного механизма развития регионального и международного научного сотрудничества. Это позволяет использовать научный потенциал в качестве ключевого фактора устойчивого развития.

К. Мацуура — Генеральний директор ЮНЕСКО
1999–2009 рр.

Зі стенограми засідання Ради МААН, присвяченого 5-річчю Асоціації (2 грудня 1998 р., Київ)

Хочу сказать, что прошел юбилей нашей Ассоциации. Те, кто участвовал в первом заседании, помнят, что все-таки в душе были некоторые сомнения в целесообразности создания МААН. Прошли эти годы. Теперь мы понимаем, что в отличие от всяких политических ассоциаций и комитетов, МААН, по существу,

единственная организация, которая работает. Пусть она трудно работает, пусть «со скрипом», тут накладываются и политические проблемы, финансовые, но МААН работает. Я думаю, что от нас очень много зависит в сохранении тех связей, которые существовали между нашими странами. Борис Евгеньевич, я еще раз хочу сказать большое Вам спасибо. Вы были как бы «локомотивом» этого дела, Вы взяли все это в свои руки, Вы показали, как надо работать и делать. За это большое спасибо. Юбилей небольшой, но значительная деятельность МААН существенное.

Ю.С. Осипов — президент Російської академії наук, академік РАН

Мы благодарны Борису Евгеньевичу за то, что он своевременно обратил внимание на необходимость сохранения и развития межакадемического сотрудничества на новой основе. Благодаря этим новым подходам, мы имеем плодотворную международную организацию, которая помогает каждой академии наук в отдельности.

Думаю, что роль МААН в создании единого научного пространства велика. Ведь именно наша Ассоциация выдвинула эту идею, и сейчас она реализуется.

А.М. Андриєш — президент Академії наук Молдови 1989–2004 рр., академік АН Молдови

Сегодня всем нам доставляет огромное удовлетворение констатировать, что создание в 1993 г. МААН явилось большим и необходимым благом для всех академий, которые сейчас являются членами МААН. За этот период МААН удалось достичь ощутимых результатов по восстановлению и развитию сотрудничества ученых наших стран.

Т.Д. Джураев — президент Академії наук Республіки Узбекистан 1995–2000 рр., академік АН РУз

Мы считаем, что МААН показала свою жизнеспособность и в рамках СНГ является одним из тех органов, которые успешно работают. На наш взгляд, МААН отмечает свой юбилей с существенными успехами.

У.М. Мирсаїдов — президент Академії наук Республіки Таджикистан 1995–2005 рр., академік АН РТ

Зі стенограми засідання Ради МААН (28 травня 2002 р., м. Алушта, Крим)

Уважаемые коллеги, мне очень приятно выполнить поручение президента Российской академии наук академика Ю.С. Осипова и сообщить, что Российская академия наук всегда придавала очень большое значение деятельности МААН, всегда высоко оценивала работу МААН, и эта наша оценка, это наше отношение сохраняются и сейчас. Мы очень высоко ценим огромную деятельность, которую лично проводит Борис Евгеньевич.

О.Д. Некіпелов — віце-президент Російської академії наук, академік РАН

Хочу еще раз напомнить, что пошел десятый год существования нашей Ассоциации. Наверное, самое время оглянуться и припомнить, что же сделала МААН за этот период. Думаю, прежде всего следует отметить то, что академии наук бывшего Советского Союза не потеряли, по крайней мере на уровне руководства, связь. Надо сказать, кстати, что постоянно выходящий бюллетень МААН дает нам возможность иметь достоверную информацию и разобраться, что же происходит в научной, пусть даже в основном в академической, сфере в странах-членах СНГ. Особенно отрадно, что бюллетень МААН, в отличие от СМИ, информирует о всем том хорошем, что делается в национальных академиях наук бывших союзных республик. Эта информация является хорошим подспорьем для нашего общения с руководством страны.

Следующее, на чем бы я хотел остановиться, это большое значение нашей МААН в деле поддержания и укрепления научного сотрудничества между национальными академиями. И я убежден, Борис Евгеньевич, не сочтите это за простое проявление восточной лесты, что своими успехами МААН в столь непростой деятельности обязана Вам, прежде всего потому, что Вы занимаетесь этим не по обязанности.

А.Н. Тавхелідзе — президент Академії наук Грузії 1986–2005 рр., академік АН Грузії та РАН

**Зі стенограми засідання Ради МААН,
присвяченого 10-річчю Асоціації
(3 грудня 2003 р., Київ)**

МААН доказала свою дееспособность, свою способность не просто к выживанию, но пусть и к не очень быстрому, но развитию и укреплению содружества и сотрудничества тех научных сообществ, которыми она сильна и которые ее составляют. Впереди у нас задачи не меньшие, чем те, которыми мы занимались эти 10 лет. Хотелось бы надеяться и выразить уверенность, что сообщество мы преодолеем те трудности, объективные и субъективные, которые мешают успешному общению научных сообществ наших стран.

М.А. Плате — вице-президент Російської академії наук 2001–2007 рр., академік РАН

Борис Евгеньевич, мы все прекрасно понимаем Вашу выдающуюся роль и в деятельности нашей Ассоциации, и в деятельности Национальной академии наук Украины. Разработанные Вами сварочные аппараты скрепляют листы стали таким швом, который оказывается прочнее основного металла. Точно так же Вы — Ваш ум, Ваша душа, Ваш авторитет — скрепляете всех нас — членов Международной ассоциации академий наук.

Ю.Л. Воротников — голова Ради Російського гуманітарного наукового фонду 2003–2010 рр., член-кореспондент РАН

**Из книги «Международная ассоциация академий наук: 10 лет спустя
(Хроника. Размышления)»**

Международная ассоциация академий наук сыграла большую роль в том, что НАН Беларуси и многие другие национальные академии стран СНГ сохранились именно как высшие государственные научные организации. Без тесного взаимодействия белорусских ученых со своими коллегами из других стран СНГ, условия для которого были созданы в рамках МААН, итоги развития белорусской науки и НАН Беларуси за минувшее десятилетие были бы не столь значитель-

ными. Ученые НАН Беларуси гордятся тем, что приняли самое активное участие в становлении и работе этой авторитетнейшей научной ассоциации.

М.В. Мясникович — голова Президії Національної академії наук Білорусі 2001–2010 рр.

**З листа заступника
Генерального директора ЮНЕСКО
з природничих наук
пана Вальтера Ерделена
від 21 квітня 2006 р.**

«Глубокоуважаемый академик Патон!

По поручению Генерального директора благодарю за Ваше письмо от 03.02.06 и отчет о деятельности МААН в 2005 г.

Генеральный директор высоко оценивает достижения МААН, которая, вне сомнения, является важным неправительственным партнером ЮНЕСКО и дополняет усилия Организации по развитию международного сотрудничества в науке и усилению понимания обществом необходимости науки. Это смогла показать международная конференция «Общество, основанное на знаниях: новые вызовы науке и ученым», организованная МААН 23.11.05. Эта конференция является дальнейшим развитием на региональном уровне анализа и рекомендаций министерских круглых столов «Фундаментальные науки: научные рычаги для развития», проведенных в штаб-квартире ЮНЕСКО (Париж, 13–14 октября 2005 г.) во время работы 33-й сессии Генеральной конференции ЮНЕСКО.

Я поздравляю Вас с успешной деятельностью МААН и надеюсь на сотрудничество с МААН и в дальнейшем.

Искренне Ваш Вальтер Эрделен».

**Зі стенограми
засідання Ради МААН
(11 жовтня 2006 р., Алмати,
питання про вибори президента Асоціації)**

Уважаемые коллеги! В связи с тем, что в этом году у Бориса Евгеньевича истекает срок полномочий президента МААН, нам необходимо провести выборы президента. Попросил бы высказать свое мнение. Если вы не

возражаете, выскажу свое мнение. Я предлагаю на следующие пять лет на пост президента МААН кандидатуру выдающегося ученого нашего времени, которого все мы очень хорошо знаем, — Бориса Евгеньевича Патона. Прошу вас высказаться по этому поводу.

М.Ж. Журинов — президент Національної академії наук Республіки Казахстан, академік НАН РК

Думаю, что мы все поддержим это предложение. Мы все Бориса Евгеньевича знаем, благодаря Борису Евгеньевичу держится МААН, его авторитетом мы все гордимся. Одно то, что Борис Евгеньевич Патон — президент ассоциации академий наук, говорит очень о многом. В такой трудный для науки период, когда везде идет реформирование, модернизация академий наук, Борис Евгеньевич, Вам надо остаться президентом Ассоциации и нам помочь. Мы Вам доверяем полностью.

Ж.Ж. Жеєнбаєв — президент Національної академії наук Киргизької Республіки 1997–2007 рр., академік НАН РК

Уважаемые коллеги, от имени российской делегации присоединяюсь к выдвижению выдающегося ученого Бориса Евгеньевича Патона. Хотел бы отметить в настоящий момент еще два очень важных его качества. Борис Евгеньевич является выдающимся организатором науки. Мы знаем его очень длительное время как президента Украинской академии наук, как человека, который длительное время контактирует с Российской академией наук, поэтому Российская академия наук присоединяется к этому предложению. В нынешних условиях роль Бориса Евгеньевича повышается еще в связи с тем, что он очень авторитетный человек. Авторитетный не только на постсоветском, как мы говорим, пространстве, но и в международных организациях, в частности в ЮНЕСКО, в ООН. Его все знают! И было бы очень хорошо, если бы Борис Евгеньевич согласился быть в последующие пять лет президентом МААН. У меня также есть письма: от Национальной академии наук Грузии, подписанное Т.В. Гамкрелидзе — президентом этой академии, в котором он говорит о том, что

другой кандидатуры на этот пост не надо; и от Азербайджанской академии наук, в котором академия просит выдвинуть на этот пост Бориса Евгеньевича Патона. Таким образом, я в данной ситуации выступаю как представитель трех академий.

В.В. Костюк — головний учений секретар Президії Російської академії наук, академік РАН

Уважаемые коллеги! Борис Евгеньевич пользуется в Беларуси у ученых, а также, что очень важно, и среди власть имущих непререкаемым авторитетом. Мы поддерживаем его кандидатуру на пост президента МААН.

В.А. Орлович — голова Ради Білоруського республіканського фонду фундаментальних досліджень, академік НАН Білорусі

Зі стенограми засідання Ради МААН, присвяченого 15-річчю Асоціації (2 грудня 2008 р., Київ)

В том, что за столь короткий период МААН смогла завоевать авторитет не только в странах СНГ, но и за его пределами, безусловно, огромная заслуга Бориса Евгеньевича. Хочу поблагодарить Бориса Евгеньевича за прекрасный доклад об итогах деятельности нашей Ассоциации. Итоги работы нашей МААН, о которых сегодня говорилось в докладе, еще раз подтвердили правильность решения организовать 15 лет назад Ассоциацию. Благодаря нашим совместным усилиям, в большинстве стран Содружества приняты законы о научной деятельности, об академиях наук, в целом создающие определенные государственные гарантии предотвращения разрушительных процессов, которые в последние годы, к сожалению, происходили и продолжают и сегодня в сфере науки почти во всех странах СНГ. Сердечное спасибо Вам, Борис Евгеньевич, за высокую оценку роли Российской академии наук, ученых России в работе Ассоциации.

М.П. Лавьоров — віце-президент Російської академії наук, академік РАН

Что касается МААН и Вас лично, Борис Евгеньевич, могу сказать, что мне в жизни

выпала честь знать Вас давно и учиться у Вас. Борис Евгеньевич, мне кажется, что мы очень близки по духу и, пожалуйста, мне употребить такие слова, мы — братья по крови. Я стараюсь делать то в университетском образовании, что Вы делаете в науке. И я надеюсь, это все пойдет на пользу нашим людям, живущим в наших странах.

В.А. Садовничий — ректор Московского государственного университета им. М.В. Ломоносова, вице-президент РАН, академик РАН

Глубокоуважаемый Борис Евгеньевич!

Ваша обширная научная и общественная деятельность на посту президента Международной ассоциации академий наук является одним из важнейших факторов интеграции научно-технического потенциала стран СНГ.

Є.П. Веліхов — президент РНЦ «Курчатовський інститут», академік РАН;
М.В. Ковальчук — директор РНЦ «Курчатовський інститут», член-кореспондент РАН

В историческом плане 15 лет — это, конечно, срок небольшой, но если оценить деятельность МААН за этот короткий промежуток времени, то мы должны признать, что сделано немало. Достаточно того, что Ассоциация уже признана в мире, она — действительна. И самое главное, что сегодня она осуществляет ту большую интеграционную функцию, в которой мы все заинтересованы и нуждаемся. Я не буду вдаваться в подробности. Много хорошего сделано и, я бы сказал так, все, что создается Борисом Евгеньевичем, все действует хорошо. В.А. Садовничий как математик сегодня назвал Бориса Евгеньевича дельта-функцией, а я бы как физик сказал, что Борис Евгеньевич — это затравка для кристаллизации. Борис Евгеньевич вокруг себя кристаллизует сообщество единомышленников. Борис Евгеньевич, я, естественно, тоже не могу обойти стороной Ваш юбилей, при этом я не буду говорить о том, какой Вы выдающийся ученый, признанный во всем мире. Об этом свидетельствуют все школы, созданные Вами. Не буду говорить о том, какой Вы талантливый организатор науки — то, что мы сегодня собрались, и соз-

дание МААН 15 лет назад — тоже следствие Ваших больших организаторских способностей. Не стану говорить о том, какой Вы блестящий руководитель, ведь в противном случае Вы не смогли бы руководить Национальной академией наук Украины почти на протяжении полувека. Но я хочу сказать о Ваших замечательных человеческих качествах. Дорогой Борис Евгеньевич, Вы обаятельный, добрый, порядочный человек, которого мы все любим, и единственное, что нам остается, это просить у Бога Вам долгих и долгих еще лет жизни, а все остальное, наверное, приложится.

М.К. Керимов — президент Національної академії наук Азербайджану, академік НАН Азербайджану

МААН сыграла огромную роль в сохранении научного пространства, особенно для таких небольших стран, как наша. Вы знаете, что в последнее время возникло много так называемых реформаторов, которые предлагают реформировать науку по-своему — и по западным меркам, и по другим. В преодолении этого МААН для нас — огромная помощь. Потому что мы ссылаемся на мнение членов МААН, на академии наук России, Украины. Говорим о том, как в этих академиях проводят реформы. Действительно надо что-то менять, но учитывая уже накопленный опыт наших академий.

Р.М. Мартиросян — президент Національної академії наук Республіки Вірменія, академік НАН РВ

Борис Евгеньевич, у Вас есть дар Божий соединять вещи, которые, казалось бы, просто человеку в воображении даже трудно соединить. И Вы это делаете в любых условиях. Вы освоили сварку в Космосе, Вы сделали сварку сосудов в живом организме. В самое трудное для всех нас время Вы соединили усилия ученых, создали МААН и все эти годы поддерживаете МААН. Все знают, что на любом серьезном производстве есть должность с очень простым названием — главный сварщик, от него очень много зависит, без него ни одна конструкция не выходит в свет. И мне на ум пришло такое очень простое сравнение, что есть бог Гефест — бог огня и

кузнечною ремеслом, но я думаю, что последнее столетие подарило нам нового бога — бога сварки. Я поздравляю Вас, Борис Евгеньевич, Вы действительно «Сварщик» с самой большой буквы, бог сварки, и это признают все во всем мире. Поздравляю Вас от всей души, желаю Вам крепчайшего здоровья, и я очень хотел бы с Вами активно работать долгие и долгие годы.

В.Я. Панченко — голова Ради Російського фонду фундаментальних досліджень, академік РАН

Позвольте мне высказаться в связи с докладом Бориса Евгеньевича. Конечно же, мы — все сотрудники Объединенного института ядерных исследований — не можем не дать высочайшую оценку 15-летней деятельности МААН. Что меня сегодня особенно поразило, это то, что в каждом буквально абзаце доклада Бориса Евгеньевича была устремленность в будущее.

И в заключение не могу удержаться от того, чтобы еще раз искренне поздравить Бориса Евгеньевича и всех нас с этим праздником, на котором мы присутствуем. И добавит к числу образов, которые сегодня были употреблены по отношению к Борису Евгеньевичу — объединитель, центр кристаллизации, дельта-функция... Не буду говорить коллаيدر, ускоритель, а поскольку я не только физик, позвольте мне применить биологический термин — Борис Евгеньевич — это мощный фермент, фермент добра, мысли и нашего единства. Спасибо Вам большое!

О.Н. Сісакян — директор Об'єднаного інституту ядерних досліджень 2006–2010 рр., академік РАН

Позвольте мне выразить очень большое удовлетворение тем, что вопросы образования постоянно находят очень широкое внимание в обсуждениях на Совете Ассоциации. Мы это в значительной степени ассоциируем с Вашим, Борис Евгеньевич, влиянием на этот процесс.

М.М. Кудрявцев — ректор Московського фізико-технічного інституту (державного університету), член-кореспондент РАН

Международная ассоциация академий наук является большой авторитетной организацией в странах СНГ, и, хотя Вьетнам находится далеко от стран СНГ, мы стараемся принимать активное участие в деятельности МААН. Пользуясь случаем, мы хотим искренне и сердечно поблагодарить Бориса Евгеньевича и украинских ученых за активную и плодотворную помощь нашей вьетнамской молодой науке.

Фам Ван Куй — віце-президент В'єтнамської академії наук та технологій

У центрі уваги МААН перебуває також питання двосторонньої співпраці академій наук, які входять до Асоціації. Заслужують на увагу слова президента РАН академіка РАН Ю.С. Осипова, сказані на спільному засіданні Президії РАН і Президії НАН України (Москва, 14 червня 2011 р.), на якому було підписано Угоду про науково-технічне співробітництво між Російською академією наук і Національною академією наук України, що замінила собою Договір між обома академіями від 1992 р.:

«Даже неловко, что мы какие-то соглашения подписываем. Мы единое целое, волей судеб несколько разделенное. Это политические моменты.

С Национальной академией наук Украины наша Академия очень хорошо сотрудничает. Но самое ценное то, что мы можем друг с другом обсуждать самые разные вопросы, касающиеся развития наших стран, развития науки и развития наших академий.

Я думаю, движущей силой во всех таких тесных дружеских, товарищеских контактах является Борис Евгеньевич Патон, наш великий академик, наш друг, товарищ.

И мне хотелось бы сказать Вам, Борис Евгеньевич, большое спасибо за такую настоящую подвижническую деятельность».

Борис Євгенович також неодноразово оцінював МААН на різних етапах її діяльності. Як приклад наведу фрагменти його статті «Международная ассоциация академий наук: от создания до признания» [2], у якій

він з нагоди 10-річчя Асоціації підсумував досягнуте МААН і підкреслив її значущість на перспективу:

«Как видно, сделано за прошедшие годы немало. Вместе с тем хотелось бы, естественно, выделить главное достижение МААН. Им, безусловно, является то, что в результате предпринятых коллективных усилий удалось, за редким исключением, предотвратить разрушение академий наук, в частности сохранить их организационную структуру, которая сложилась исторически и во многом оправдала себя, в значительной степени сохранить дееспособность академий наук, имея в виду кадровый потенциал и инфраструктуру. В условиях дикой приватизации, огульного реформирования всего и вся выстоять в одиночку многим из академий наук было явно не под силу. МААН оказала им в этом своевременную и весомую поддержку.

Немаловажно и следующее. За минувшее десятилетие большие изменения произошли в странах Содружества, исчезли многие идеалы и стереотипы. Однако в сфере науки этих государств осталась атмосфера дружеского сотрудничества ученых, традиции совместного научного поиска, чувство принадлежности к той великой интернациональной науке Советского Союза, достижениями которой, без преувеличения, восхищался весь мир. Этот хотя и незримый, но чрезвычайно важный капитал, сохраненный, а в чем-то даже приумноженный, во многом благодаря усилиям МААН, при наличии политической воли у руководства государств-участников СНГ может значительно ускорить в Содружестве интеграционные процессы в сфере науки, рациональное и эффективное международное разделение научного труда, позволяющее концентрировать имеющиеся в наших странах ограниченные ресурсы на перспективных направлениях.

МААН — это еще один неординарный механизм международного сотрудничества, который создан сообществом академий наук. И от нас в значительной степени зависит его востребованность и эффективность применения для защиты интересов науки и ученых, обеспечения использования научных достижений на благо народов стран Содружества и всего человечества».

На закінчення хочу привітати Бориса Євгеновича з чудовою датою — 50-річчям перебування на посту президента Національної академії наук України, цим абсолютним рекордом для обраних президентів на всі віки й часи, в основі якого лежать Богом дані талант, феноменальна пам'ять і мудрість, а також цілеспрямованість, воля, організованість, невичерпна енергія і фантастична працездатність, ефективна кадрова політика, почуття державного обов'язку, розумний консерватизм і, звичайно, оптимізм, відданість і любов до науки та глибока віра в її безмежні можливості розв'язувати проблеми, які стоять перед людством.

Зичу Вам, дорогий Борисе Євгеновичу, довгих плідних років життя і щоб ще багато років після засідань Ради МААН уже в приватному колі друзів і колег по Асоціації виголошувалися здравиці й лунало традиційне багаторазове «ура» на Вашу честь.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Международная ассоциация академий наук и развитие интеграции в сфере науки. — К.: Наук. думка, 1998. — 287 с.
2. Международная ассоциация академий наук: 10 лет спустя (Хроника. Размышления). — К.: Наук. думка, 2003. — 500 с.
3. Международная ассоциация академий наук. 15 лет деятельности. — К., 2008. — 58 с.
4. Патон Б.Е. Международная ассоциация академий наук и сотрудничество ученых стран СНГ // О научных исследованиях и научных школах. Евразийское пространство. — М.: Изд-во Московского университета, 2010. — С. 184–197.